

L'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya

JOSEP CASTELLS

Responsable de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya

L'elaboració d'un inventari de jaciments arqueològics, de la seva situació i les seves característiques, és l'eina imprescindible del Servei d'Arqueologia, ja que per un costat ens dona la informació correcta sobre l'estat actual del Patrimoni Arqueològic, mentre que per l'altra ens situa correctament l'estat actual de la investigació arqueològica a Catalunya.

Un cop finalitzat, l'inventari permetrà un coneixement a fons de tots els jaciments descoberts, la qual cosa farà possible un programa racional de prioritats quant a investigació, excavacions, compra de jaciments, restauració i revalorització, difusió i explotació museística dels jaciments.

Per a la realització dels inventaris arqueològics, el Servei d'Arqueologia confeccionà dues fitxes: una pels jaciments o monuments arqueològics i l'altra pels elements arqueològics, on estarien recollides totes les dades necessàries per a la correcta confecció de l'Inventari Arqueològic de Catalunya.

La fitxa de «jaciment o monument arqueològic» ens proporciona tota la informació coneguda existent sobre els següents punts: 1) nom/s del jaciment; 2) terme municipal; 3) comarca; 4) coordenades i alçada; 5) accés; 6) tipus de jaciment; 7) cronologia; 8) estat de conservació; 9) context geogràfic; 10) croquis d'emplaçament; 11) elements d'identificació geogràfica i fotogràfica; 12) descripció, fent referència a les qüestions de morfologia del jaciment, distribució i forma, tècniques constructives i característiques arquitectòniques, estratigrafia, horitzons culturals i característiques, estudis antropològics i ampliació de l'apartat de l'estat de conservació; 13) ubicació actual dels materials arqueològics; 14) excavacions realitzades; 15) notícies històriques; 16) bibliografia; 17) règim jurídic; 18) protecció existent i proposada; 19) altra documentació gràfica i fotogràfica, i 20) notes.

La fitxa d'elements arqueològics recull totes les dades sobre: 1) nom de l'element; 2) terme municipal; 3) comarca; 4) detall de situació; 5) procedència; 6) classificació genèrica; 7) mides i matèria; 8) cronologia; 9) estil o cultura; 10) autor o taller; 11) estat de conservació; 12) croquis d'emplaçament; 13) elements d'identificació gràfica i fotogràfica; 14) descripció; 15) bibliografia; 16) règim jurídic, i 17) altra documentació gràfica i fotogràfica.

ESTRUCTURA DE LA REALITZACIÓ DE L'INVENTARI ARQUEOLÒGIC DE CATALUNYA

A finals de novembre de l'any 1982, el Servei d'Arqueologia decideix iniciar la realització de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya. Aquest es realitzarà per comarques (38 comarques) i sota el seguiment del mateix Servei.

Després d'un estudi previ de la problemàtica arqueològica de cada comarca, de les possibilitats de treball dels arqueòlegs de la mateixa i de les possibilitats pressupostàries del Servei d'Arqueologia, es trien les comarques a portar a terme durant l'any.

La realització de l'inventari arqueològic de cada comarca la porta a terme un equip d'arqueòlegs contractats pel Servei d'Arqueologia amb una capacitat de resposta prou àmplia com per a cobrir tot el marc cronològic dels diferents jaciments amb què es trobaran.

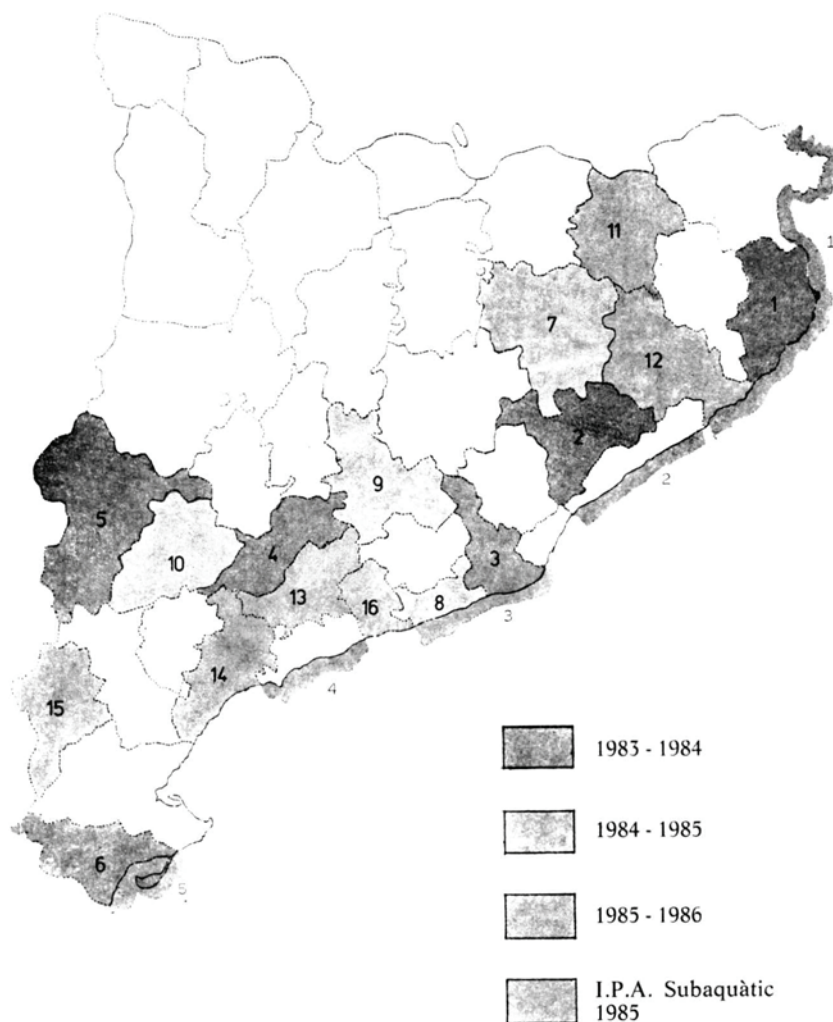
Bàsicament el treball de l'equip es resumeix en una revisió exhaustiva de tota la bibliografia coneguda (des de l'especialitzada fins a les publicacions locals) per un costat, i en un treball de camp on es realitzen les tasques d'estudi del jaciment, prospecció de la zona i contactes amb els estudiosos, afeccionats i clandestins de la comarca per l'altre.

Així doncs, durant l'any 1983 s'ha realitzat l'inventari arqueològic de les comarques: Baix Empordà, Vallès Oriental; Baix Llobregat, Conca de Barberà, Segrià i Montsià, cobrint un total de 4.753,22 km², dels 31.962,46 km² que té Catalunya.

Continuant la mateixa línia de treball, durant els anys 1984-85 s'han realitzat els inventaris arqueològics de les comarques següents: Osona, Anoia, les Garrigues i Garraf, cobrint d'aquesta manera un total de 7.939,09 km².

Està també previst, i actualment es troba en procés de prova, la informatització de tot el contingut dels inventaris arqueològics, per tal de poder connectar d'aquesta manera amb altres centres d'informació i obtenir una més completa i ràpida informació del Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

La informatització d'aquestes dades es veurà enriquida amb l'aportació de les dades informatitzades provinents de l'inventari realitzat pel Servei de Museus, pel que fa referència als materials arqueològics dipositats als diferents museus.

El pla general de realització d'inventaris arqueològics portats a terme pel Servei d'Arqueologia fins l'any 1985 ha estat el següent:

- 1983-1984:
1. Baix Empordà
 2. Vallès Oriental
 3. Baix Llobregat
 4. Conca de Barberà
 5. Segrià
 6. Montsià

- 1984-1985: 7. Osona
8. Garraf
9. Anoia
10. Les Garrigues

- 1985-1986: 11. Garrotxa
12. La Selva
13. Alt Camp
14. Baix Camp
15. Terra Alta
16. Baix Penedès

Inventari del Patrimoni Arqueològic Subaquàtic

- Zona 1. Alt Empordà, Baix Empordà i la Selva
Zona 2. Maresme
Zona 3. Baix Llobregat i Garraf
Zones 4 i 5. Tarragonès i Montsià

PRIMERES CONCLUSIONS DE L'ESTUDI DE L'INVENTARI ARQUEOLÒGIC:
DOS EXEMPLES: COMARQUES DEL MONTSIÀ I BAIX EMPORDÀ

Un cop finalitzats els inventaris arqueològics de les sis comarques esmentades anteriorment, realitzats durant l'any 1983, començà la segona fase de treball del plantejament global de la realització de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

Aquesta segona fase, tant o més important que la primera, ens ve concretada per l'estudi de cada inventari arqueològic comarcal, dins del marc general de l'arqueologia a Catalunya. Aquest estudi és el que ens donarà la pauta de treball durant uns quants anys per tal de portar a terme qualsevol tipus d'actuació, ja sigui des de la perspectiva de l'actuació arqueològica, ja sigui per a conèixer, determinar i exigir la responsabilitat que té l'Administració sobre el malmés Patrimoni Arqueològic de Catalunya. Remarquem, així doncs, la realització d'aquesta segona fase del treball, pel que fa referència a qualsevol inventari arqueològic que es realitzi, tasca que massa sovint resta oblidada tant pels arqueòlegs com per l'Administració.

Una de les primeres anàlisis que podem realitzar és la *quantitativa*. La relació entre el número de jaciments, quilòmetres quadrats, habitants i dinàmica socio-econòmica i cultural de cada comarca, ens donarà una idea molt exacta de la nombrosa quantitat de problemes arqueològics que se'ns plantejarà tant a curt com a llarg termini, als quals s'haurà de fer front, als primers de manera urgent i immediata, i als segons amb una previsió que els eviti i doni solució al futur problema.

Vist això tenim:

	<i>km²</i>	<i>Jaciments</i>	<i>Jaciments/km²</i>
Baix Empordà	700,47	205	1/3,41
Vallès Oriental	813,87	353	1/2,30
Conca de Barberà	637,83	144	1/4,43
Segrià	1.469,04	291	1/5,05
Baix Llobregat	474,67	84	1/5,65
Montsià	657,34	73	1/9
	4.753,22	1.150	

que ens dóna un total de 1.150 jaciments repartits entre 4.753,22 km²; és a dir, un promig d'1 jaciment localitzat per cada 4,13 km².

Una simple comparació amb el resultat d'altres inventaris arqueològics d'Espanya ens fa veure la magnitud del problema del Patrimoni Arqueològic de Catalunya:

	<i>Superfície total</i>	<i>Inventari arq. de</i>	<i>Jaciments</i>
Catalunya	31.962 km ²	4.753 km ²	1.169
Terol	14.804 km ²	14.804 km ²	572 *
Guipúscoa	1.997 km ²	1.997 km ²	300

* Localitzats en 150 municipis, d'un total de 283.

De continuar la mateixa proporció per la resta dels inventaris arqueològics comarcals de Catalunya, cosa més que probable, es fa evident una desproporció de xifres entre els tres inventaris arqueològics. Mentre que per Catalunya dóna un jaciment localitzat per cada 4,13 km², Terol¹ té un jaciment per cada 25,8 km², i Guipúscoa² un jaciment per cada 6 km².

Possiblement una més antiga i nombrosa tradició en la recerca arqueològica, combinada amb un més alt nombre d'habitants per quilòmetre quadrat, amb una ben organitzada realització de l'inventari arqueològic i amb un possible major nombre de jaciments, donada l'especial situació geogràfica de Catalunya i Guipúscoa respecte a la resta de la Península, facin possible aquest percentatge d'un jaciment per cada 4,13 km² i d'un jaciment per cada 6 km² respectivament.

No obstant, els factors que condicionen la correcta solució del pro-

1. *Carta Arqueològica de España, Teruel*. PURIFICACIÓN ATRIAN JORDÁN *et alii*. Instituto de Estudios Turolenses. Teruel, 1980.

2. *Carta Arqueològica de Guipúzcoa*. JESÚS ALTUNA *et alii*. Munive 34, fascículos 1-3. San Sebastián, 1982.

blema que presenta el resultat d'un inventari arqueològic són els mateixos per a tothom:

1. Mitjans tècnics i econòmics suficients.
2. Investigadors qualificats.
3. Conscienciació, especialment de l'Administració, de la importància del Patrimoni Arqueològic.

Evidentment aquests problemes s'agreugen molt més a mesura que augmenta el nombre de jaciments, com és el cas de Catalunya.

Un segon tipus d'anàlisi que podem realitzar és la *qualitativa*. Aquesta es porta a terme sobre els diferents aspectes que ens interressi conèixer, com l'estat de conservació dels jaciments, jaciments excavats, amb estructures, inèdits, visitables, i jaciments que necessiten un pla especial de restauració, per exemple.

Dues comarques podem prendre com a exemple d'aquestes anàlisis: el Baix Empordà i el Montsià.

BAIX EMPORDÀ

L'inventari arqueològic de la comarca del Baix Empordà ha donat un total de 205 jaciments distribuïts en un espai de 700 km². Aquests jaciments els podem desglossar en un seguit de conjunts:

1er conjunt

De 205 jaciments, tenim un conjunt de 13 *jaciments* arqueològics en els quals *s'han realitzat excavacions i han proporcionat estructures*. Per la importància de les estructures localitzades alguns d'aquests han de formar part d'un pla de conservació i restauració del Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

De 13 jaciments:

6 han estat excavats entre els anys 1944 i 1981.

7 han estat excavats entre els anys 1981 i 1985.

Els 13 jaciments han donat informació sobre:

Neolític	1
Bronze	2
Ferro-Ibèric	6
Romà	6

2on conjunt

D'un total de 205 jaciments tenim un segon conjunt de 19 *jaciments* arqueològics *amb restes d'estructures arquitectòniques observables superficialment on mai s'han realitzat excavacions oficials*. De no portar a terme algun tipus d'actuació podem considerar irremeiable la destrucció d'aquests jaciments arqueològics.

Els 19 jaciments ens donen informació sobre:

Bronze	1
Ferro-Ibèric	7
Romà	14

De 19 jaciments, 4 es troben en perill de destrucció immediata.

3er conjunt

D'un total de 205 jaciments tenim un tercer conjunt de 33 *jaciments* arqueològics *amb estructures conservades i amenaçats de destrucció total*. Agreuja aquesta situació escandalosa el fet que alguns jaciments han estat excavats i que una gran majoria d'aquests es poden considerar monuments arquitectònics, com és el cas dels sepulcres megalítics.

Els 33 jaciments ens donen informació sobre:

Megalitisme	28
Romà	5

4rt conjunt

D'un total de 205 jaciments tenim un 4rt conjunt de 37 *jaciments* arqueològics formats per coves, abrics, baumes, etc., de cronologia Calcolític-Bronze amb la característica comuna d'haver estat *excavats de manera totalment incontrolada*, situació que actualment encara es repeteix, produint-se d'aquesta manera una irrecuperable pèrdua de coneixements de la nostra prehistòria i una destrucció d'aquests interessants jaciments arqueològics.

5è conjunt

Aquest grup està format per la resta de jaciments: 103 llocs considerats com a jaciments superficials molt pobres i un mínim de jaciments ja excavats que no han donat estructures conservables i que podem considerar exhaurits per a la investigació.

MONTSIÀ

L'inventari arqueològic de la comarca del Montsià ha donat un total de 73 jaciments arqueològics repartits entre 657 km², que podem desglossar de la següent manera:

1er conjunt

D'un total de 73, tenim un primer conjunt de 13 *jaciments* arqueològics en els quals *s'han realitzat excavacions oficials i han donat estructures*. Per la importància de les estructures localitzades, aquests jaciments

han de formar part d'un pla general de conservació i restauració del Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

Aquest conjunt de 13 jaciments podem desglossar-lo en tres subgrups ben diferenciats pel seu especial estat de conservació:

- a) 8 jaciments destruïts totalment:
 - Neolític-Bronze (pintures) 1
 - Neolític (sepulcres neolítics) 3
 - Bronze-Ferro-Ibèric (necròpolis) 3
 - Tardo-romà (necròpolis) 1
- b) 3 jaciments amenaçats de destrucció greu i progressiva:
 - Neolític (sepulcre neolític) 1
 - Ferro-Ibèric (poblats amb estructura urbana) 2
- c) 2 jaciments en un estat de conservació satisfactori:
 - Neolític-Bronze (pintures) 1
 - Calcolític-Bronze (cova) 1

2on conjunt

D'un total de 73 tenim un segon conjunt de 25 *jaciments* arqueològics amb la característica comuna que *mai han estat excavats oficialment i tenen estructures observables superficialment*. Alguns d'aquests són molt rics pel que fa referència als materials arqueològics i d'altres es poden considerar inèdits i intactes.

Aquests 25 jaciments es desglossen de la següent manera:

Paleolític	1
Neolític (sepulcres neolítics)	12
Calcolític	2
Bronze	5
Ferro-Ibèric (4 d'aquests conserven la planta d'un poblat totalment intacta)	7
Romà (1 d'aquests és una vila inèdita i amb estructures ben conservades)	3

3er conjunt

D'un total de 73 tenim un 3er conjunt de 9 *jaciments* arqueològics amb la característica comuna que *mai han estat excavats oficialment i que tenien estructures conservades prou interessants*.

Aquests 9 jaciments es desglossen de la següent manera:

Neolític (sepulcres neolítics)	3
Romà	1
Tardo-romà	5

Art conjunt

Aquest darrer conjunt està format per 26 *jaciments* arqueològics no inclosos a les classificacions anteriors i que formen la resta de jaciments fins a la totalitat dels 73 de tota la comarca.

D'aquests 26, 23 jaciments tenen la característica comuna de ser troballes aïllades superficials i jaciments de poc interès per la seva manca de materials arqueològics i d'estructures que els puguin definir. Els altres 3 jaciments són subaquàtics, 2 actualment destruïts i 1 d'interès per a la investigació arqueològica subaquàtica.

Pocs comentaris podem fer de les dades que ens proporcionen aquests dos tipus d'anàlisi, la quantitativa sobre la globalitat de tots els inventaris arqueològics i la qualitativa sobre les comarques del Baix Empordà i el Montsià. Creiem que són dades que es comenten per si mateixes i que són prou il·lustratives del que succeeix amb el Patrimoni Arqueològic de Catalunya.

Únicament farem notar un fet important: els objectius que volíem assolir quan ens vàrem plantejar la realització de l'Inventari Arqueològic de Catalunya s'estan assolint satisfactòriament, com es pot veure un cop finalitzats aquests sis primers inventaris arqueològics comarcals.

Bàsicament podem resumir la informació que ens donen els inventaris arqueològics en tres punts: 1) Història del que ha succeït amb el Patrimoni Arqueològic de Catalunya i les investigacions realitzades en aquest camp; 2) Estat actual del Patrimoni Arqueològic i les actuacions que es realitzen; 3) Línies d'actuació a seguir tant des del punt de vista de la investigació com de la protecció del Patrimoni Arqueològic.

La correcta lectura d'aquesta informació i una encertada línia d'actuació és ja tot un altre problema, del qual l'Administració d'una banda, les institucions dedicades a la investigació i els mateixos arqueòlegs, en seran els responsables.